

2.11.2018

EOAK/1188/2017

**Beslutsfattare: Justitieombudsman Petri Jääskeläinen**

**Föredragande: Referendarieråd Mikko Sarja**

## **SÄKERHETS- OCH KEMIKALIEVERKETS INFORMATION PÅ SVENSKA**

### **1 KLAGOMÅLET**

Klaganden bad justitieombudsmannen undersöka Säkerhets- och kemikalieverkets (nedan Tukes) förfarande. Klagomålet gällde brister på verkets svenskspråkiga information. Det var frågan om information om farliga fyrverkeripjäser, marknadsövervakningsregister, närvaro i sociala medier och sajten Tukesinfo.

### **2 UTREDNING**

Säkerhets- och kemikalieverket gav en utredning (10.4.2017, dnr 177/00.04.01/2017).

### **3 AVGÖRANDE**

#### **3.1 Lagstiftningen**

Enligt språklagens 23 § 2 mom. skall en tvåspråkig myndighet betjäna allmänheten på finska och svenska. Myndigheten skall både i sin service och i annan verksamhet utåt visa att den använder båda språken.

Enligt 32 § 1 mom. ska information som statliga och kommunala myndigheter riktar till allmänheten ges på finska och svenska i tvåspråkiga kommuner. Det behöriga ministeriet ska se till att information som är väsentlig för individens liv, hälsa och säkerhet samt för egendom och miljön ges på båda nationalspråken i hela landet.

Med information avses allmän information som riktas till allmänheten, inte till enskilda, exempelvis sådana kommunala tillkännagivanden som avses i 64 § i kommunallagen och kungörelser som avses i lagen om offentliga kungörelser (RP 92/2002 rd, s. 98).

En tvåspråkig myndighets meddelanden, kungörelser och anslag samt annan information till allmänheten, ska enligt 32 § 2 mom. finnas på finska och på svenska.

Skyldigheten gäller vid sidan av officiella kungörelser t.ex. dödande av dokument och dessutom t.ex. annonser i tidningar men även skyltar och andra meddelanden till allmänheten. Om t.ex. polisen eller brandmyndigheten sätter upp meddelanden till invånarna i ett höghus, ska detta ske på båda språken (RP 92/2002 rd, s. 98).

Att utredningar, beslut eller andra liknande texter som en myndighet utarbetat publiceras innebär enligt 32 § 3 mom. inte att de behöver översättas som sådana. Myndigheten ska dock se till att både den finskspråkiga och den svenskspråkiga befolkningens behov av information tillgodoses.

Att utredningar, beslut eller andra jämförbara texter publiceras medför enligt 32 § 3 mom., utan hinder av 1 och 2 mom., inte att detta behöver ske i samma form eller omfattning på både finska och svenska, om inte något annat följer av sakens natur. Myndigheten kan således uppfylla sin skyldighet enligt 1 och 2 mom. även då informationen på det andra nationalspråket ges antingen i en annan form, t.ex. i en annorlunda broschyr, eller i mindre omfattning, t.ex. genom en förkortad version av informationen på det andra språket.

Avsikten är att göra det möjligt för myndigheterna att snabbt och smidigt publicera offentliga handlingar utan att kravet på information på två språk ska medföra oskäligt dröjsmål eller bli ett hinder för information. Genom bestämmelsen försöker man också beakta den allt snabbare informationsgången som ny teknik gör möjlig. Exempelvis när information läggs ut på internet måste myndigheterna beakta båda språkgruppernas informationsbehov. Således ska grundläggande information om myndigheten, kontaktuppgifter samt information som behövs för att inleda ett ärende och motsvarande upplysningar finnas på finska och svenska. På internet måste det också finnas upplysningar om var medborgarna kan få ytterligare information på sitt eget språk.

Enbart det att t.ex. forskningsresultat, utredningar eller annan information läggs ut på nätet innebär inte att materialet nödvändigtvis måste översättas. Bestämmelsen begränsar dock inte myndighetens skyldighet att informera och upplysa allmänheten på båda nationalspråken. Myndigheten svarar alltid för att såväl den finskspråkiga som den svenskspråkiga befolkningen får information som är väsentlig för individen på sitt eget språk. Detta följer också av den skyldighet som åläggs myndigheterna i 35 §, dvs. att främja användningen av finska och svenska samt förvalta landets språkliga kulturarv. Ett minimikrav ur individens synvinkel är att han eller hon får information om vad saken gäller samt kontaktuppgifter till någon som kan ge närmare upplysningar på individens eget språk.

Bestämmelsen i 3 mom., enligt vilken myndigheterna inte behöver översätta den information de ger allmänheten som sådan innebär dock inte att myndigheterna inte bör försöka behandla nationalspråken jämbördigt. Myndigheterna ska därför alltid försöka ge informationen samtidigt på båda språken (RP 92/2002 rd, s. 98–99).

### 3.2 Tidigare ställningstaganden

I mitt beslut **dnr 3010/4/11** konstaterade jag det vara tolkningsbart om information på olika språk kan ges via skilda kanaler, dvs. exempelvis så att information på det ena språket ges endast via internet medan information på det andra språket ges genom en traditionell papperspublikation. Enligt min mening måste man utgå ifrån att båda nationalspråken så långt som möjligt i informationssammanhang måste behandlas jämlikt när det gäller mediet eller kanalen för informationen. Å andra sidan torde det ofta förhålla sig så att fullständig jämlikhet i praktiken inte alltid kan uppnås, t.ex. beroende på skillnader i tidningars spridning eller andra motsvarande omständigheter. Regleringen lämnar sålunda i viss mån utrymme för prövning.

Jag har i mitt beslut **dnr 3746/4/13** ansett att det strider mot språklagens utgångspunkter och anda om en tvåspråkig myndighet på Facebook informerar allmänheten på endast det ena nationalspråket. Å andra sidan förutsätter språklagen inte i sig att information som publiceras på Facebook ska ha exakt samma innehåll på båda nationalspråken, utan lagens bestämmelser ger myndigheterna och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter en viss prövningsrätt.

I mitt beslut **dnr 1793/4/15** har jag bedömt FPA:s webbaserade diskussionsforum på FPA:s webbsidor och konstaterat bl.a. att språklagens minimikrav på webbinformation är ganska anspråkslösa. Å andra sidan påpekade jag att språklagen har varit i kraft från och med 1.1.2004. Därför kunde man med fog fråga, huruvida de ovarsagda minimikraven fortfarande är aktuella i dagens läge. Jag konstaterade att webbservicens roll har förändrats och blivit markant medan behovet för personligt besök hos eller kontakt med myndigheter har blivit och fortfarande blir allt mindre. Under dessa omständigheter är det därför ur den språkliga jämställdhetens synvinkel alltmer problematiskt om någon i och för sig enskild men å andra sidan synnerligen betydelsefull funktion inom en myndighets webbplats är tillgänglig bara på det ena nationalspråket.

I mitt beslut **dnr 4808/4/15** uppmärksammade jag FPA på att tvåspråkiga myndigheter ska sträva efter att samtidigt publicera sina webbtjänster på båda nationalspråken.

Biträdande justitieombudsman har i sitt beslut **dnr 5117/4/15** konstaterat att riksförlikningsmannens sätt att informera via Twitter om förhandlingar i arbetstvister endast på finska var problematiskt från språklagssynpunkt. Det här accentueras när det är fråga om att riksförlikningsmannen informerar snabbt, situationsbundet och aktivt. Biträdande justitieombudsmannen ansåg att riksförlikningsmannen i hastigt påkommande situationer som hänför sig till arbetstvister bör förbereda sig på att använda de båda nationalspråken jämsides också på Twitter. Orsaken är särskilt att Twitter för tillfället är den snabbaste kanalen för förmedling av sådan information som riksförlikningsmannen själv producerar.

I mitt beslut **dnr 2/4/16** ansåg jag att finansministeriet hade handlat mot språklagen när det hade informerat om sin verksamhet endast på finska på LinkedIn.

I ärendet dnr **EOAK/3785/2016** lyfte FPA fram att de sociala medierna fungerar som ett komplement i kommunikationen och att inga kundmeddelanden publiceras enbart på Facebook- eller Instagram-kontot. Jag ansåg att en myndighets egen webbplats och närvaro på sociala medier ur språklagens synvinkel måste betraktas som separata informationskanaler trots att samma myndighetsmaterial kan vara tillgänglig på båda ställen. På samma sätt måste även olika sociala medier betraktas som skilda informationskanaler. Således ansåg jag att om en myndighet upprätthåller närvaro t.ex. på Facebook på ett behörigt sätt på båda nationalspråken medför detta inte att den helt och hållet får åsidosätta det andra nationalspråket på Instagram. Enligt 23 § 2 mom. i språklagen skall en tvåspråkig myndighet nämligen både i sin service och i annan verksamhet utåt visa att den använder båda språken.

Jag har i mitt beslut **dnr EOAK/3855/2016** konstaterat att ordalydelsen av 32 § i språklagen kan ge en sådan uppfattning att det finns två olika kategorier av myndighetsmaterial när man bedömer myndigheters språkliga skyldigheter: å ena sidan finns det meddelanden, kungörelser och anslag samt annan information till allmänheten, å andra sidan finns det utredningar, beslut eller andra liknande texter som en myndighet publicerar. Jag ansåg det vara tolkningsbart i vilkendera kategorin livsmedelstillsynsrapporter (s.k. Oiva-rapporter) ingår. Vidare kan man på grund av paragrafens ordalydelse få den uppfattningen att bara det först nämnda materialet borde publiceras på båda språken på samma sätt, medan det sistnämnda materialet inte behöver publiceras på samma sätt. Motiveringarna till denna paragraf däremot leder till en sådan uppfattning att en tvåspråkig myndighet har prövningsrätt i båda materialkategorier, dvs. att inget myndighetsmaterial måste vara exakt likadant på båda språken. Om paragrafen tolkades på detta sätt spelade Oiva-rapporternas karaktär ingen avgörande roll i bedömningen av detta ärende.

I ärendet **dnr EOAK/5513/2016** upptäckte jag att Skyddspolisens tweetar huvudsakligen fanns tillgängliga endast på finska. Därför ansåg jag att Skyddspolisen inte har behandlat nationalspråken jämlikt på sitt Twitter-konto och beaktat bägge språkgruppernas behov av information så som språklagen förutsätter.

### 3.3 Information på sociala medier

Å ena sidan har klaganden hänvisat till Tukes sätt att informera om felaktiga eller bristfälliga fyrverkeripjäser på sociala medier. Å andra sidan har han på en allmänare plan hänvisat till Tukes sätt att informera på dessa medier.

Enligt Tukes utredning publicerade Tukes vid årsskiftet 2016–2017 två meddelanden om felaktiga eller bristfälliga fyrverkeripjäser, som hittats på marknaden. Den 30 december 2016 publicerades ett meddelande om fyrverkeripjäser av grytmodell som avses i klagomålet och som hade vilseledande anvisningar. Meddelandet publicerades samtidigt på både finska och svenska. Enligt Tukes medieuppföljning gav medierna meddelandet stor uppmärksamhet. På grund av den exceptionella faran publicerade Tukes dessutom ett faromeddelande den 30 december 2016 kl. 20. Faromeddelandet publicerades på YLE:s elektroniska kanaler (radio, tv, text-tv) på finska, svenska och nordsamiska. Tukes förmedlade information om detta även i sociala medier, men dessa kanaler användes inte i något skede som primär kommunikationskanal utan endast för att komplettera de publicerade meddelandena. Kring årsskiftet publicerade Tukes också fyra andra meddelanden om fyrverkeripjäders säkerhet på finska och svenska (27 och 31.12.2016 samt 2.1. och 14.2.2017).

Vidare har Tukes konstaterat att den i sin kommunikation aktivt använder sociala medier, i synnerhet Facebook och Twitter. De spelar en kompletterande roll i ämbetsverkets kommunikation – med andra ord är den information som publiceras i dessa medier aldrig kritisk med tanke på säkerheten eller, om den är det, finns innehållet också tillgänglig via Tukes andra kommunikationskanaler (webbplats, meddelanden). Den information som produceras för sociala medier är alltid baserad på material som via till exempel Tukes webbplats är tillgängligt också på svenska. Enligt Tukes kommer de sociala medierna att få en större roll i särskilda situationer och kriskommunikation framöver. Tukes håller på att uppdatera anvisningen för intern kommunikation i särskilda situationer. Enligt den uppdaterade anvisningen ska tweetar och postningar i särskilda situationer och kriskommunikation alltid publiceras på två språk och vid behov även på samiska.

Med hänvisning till avsnitt 3.1.2 ovan konstaterar jag att i justitieombudsmannens beslutspraxis har man förhållit sig kritiskt till det att en tvåspråkig myndighet använder bara finska i sociala medier. Därtill har man ansett att en myndighets egen webbplats och närvaro på sociala medier ur språklagens synvinkel måste betraktas som separata informationskanaler trots att samma myndighetsmaterial kan vara tillgänglig på båda ställen. På samma sätt måste även olika sociala medier betraktas som skilda informationskanaler eftersom enligt 23 § 2 mom. i språklagen skall en tvåspråkig myndighet både i sin service och i annan verksamhet utåt visa att den använder båda språken.

Jag fäster allmänt Tukes uppmärksamhet vid det ovan sagda.

### **3.4 Marek-registret**

Enligt Tukes utredning ansvarar verksamhetsutövarna för sina produkter och också för att återkallelse av produkter från konsumenterna sker effektivt. När Tukes får kännedom om en farlig produkt på marknaden ålägger den verksamhetsutövaren att meddela om risker relaterade till produkten i tidningar och affärer. I svenskspråkiga regioner kräver Tukes att annonserna publiceras i svenska tidningar på svenska.

År 2014 beställde Tukes en undersökning om hur meddelandena om återkallelse av produkter noterades. Undersökningen genomfördes av Taloustutkimus Oy. Enligt den är en prenumererad dagstidning fortfarande det medium i vilket meddelanden om återkallelse noteras bäst. Marek-registret är snarare ett slags extra tjänst. Den väsentligaste informationen i Marek är produktens handelsnamn, ett foto av den och ansvarig part. Det är information som är oavhängig av språket. För en person som inte kan finska är Mareks tillgänglighet naturligtvis inte lika bra som för en person som kan finska, men även en person som inte kan finska kan vända sig till den ansvariga parten utifrån informationen i registret. Ytterligare information om produkter fås alltid också från Tukes, om verksamhetsutövaren av någon orsak inte lämnar ut information. Enligt utredningen

kommer Marek snart att kompletteras med en innehållsförteckning och publiceringsfraser även på svenska.

Nu är det inte frågan om Tukes sätt att informera via olika kanaler eftersom det är verksamhetsutövaren som bör meddela om risker relaterade till produkten i tidningar och affärer. Däremot är det frågan om sådan Tukes information i form av Marek som är avsedd till allmänheten. Å andra sidan förutsätter språklagen inte i sig att information som publiceras på webben ska ha exakt samma innehåll på båda nationalspråken, utan lagens bestämmelser ger en viss prövningsrätt.

Enligt utredningen kommer Marek snart att kompletteras med en innehållsförteckning och publiceringsfraser även på svenska. Jag har 2.11.2018 besökt Marek-sidor (<http://marek.tukes.fi>) och upptäckt att ingen information alls finns tillgänglig på svenska. På grund av detta anser jag att Tukes inte har behandlat båda nationalspråken jämlikt så som språklagen förutsätter. Jag meddelar Tukes min uppfattning.

### **3.5 Tukesinfo**

Enligt Tukes utredning ersatte e-tidningen Tukesinfo år 2015 den tryckta publikationen Tukeskatsaus, som utgavs endast på finska. I Tukesinfo har man dock publicerat artiklar även på svenska om det ansetts vara viktigt med tanke på temat och innehållet. Tukes har hänvisat till fem artiklar. Jag har 2.11.2018 besökt sidan <http://verkkolehti.tukes.fi/> och fått den uppfattningen att man nästan enbart publicerar materialet på finska.

Trots att språklagen inte förutsätter att information som publiceras på webben ska ha exakt samma innehåll på båda nationalspråken anser jag ändå att Tukes inte har behandlat båda nationalspråken jämlikt så som språklagen förutsätter. Jag meddelar Tukes min uppfattning.

## **4 ÅTGÄRDER**

Jag meddelar Tukes mina uppfattningar som framgår ovan av avsnitt 3.4 och 3.5 samt fäster Tukes uppmärksamhet vid det som framgår av avsnitt 3.3. Därtill ber jag Tukes meddela mig senast 31.1.2019 om sina åtgärder med anledning av detta beslut.

I detta syfte sänder jag Tukes en kopia av detta beslut.